

Gondolatok a bányászkönyvtárosok találkozója után

Július 10-én rendezte meg a Szénbányászati Dolgozók Szakszervezete a bányász-könyvtárosok első országos tapasztalatcseréjét. A találkozóra eljöttek a főhivatású szakszervezeti könyvtárosok és néhány olyan elvtárs, aki hosszabb ideje jó eredménnyel könyvtároskodik társadalmi munkában egy-egy aknánál, bányauzemnél. Nekem, a találkozó egyik részvevőjének nem lehet feladatom az, hogy általánosan értékeljem a tapasztalatcserét. Csupán néhány gondolatot szeretnék elmondani.

1.

A tanácskozáson elsősorban az ragadt meg, hogy milyen óriási erő és bizony jórészt még kihasználatlan lehetőség rejlik a mi szakszervezeti könyvtárainkban. Könyvtáros körökben közismert dolog, hogy az üzemi könyvtárak aránylag jobban el vannak látva könyvvel, mint a falusi népkönyvtárak. Új beszerzésekre is nagyobb anyagi lehetőségük van. A népkönyvtárak 100—300 könyvvel rendelkeznek, ugyanakkor nem ritkaság olyan aknakönyvtár, amelyben 1200 kötet között válogathat az olvasó. Amikor egy-egy falusi könyvtár évi fejlesztésére kb. 300 Ft jut, akkor a pécsújhegyi üzemi könyvtár 10 000 forintot fordított egy év alatt könyvvállományának gyarapítására.

A tapasztalatcserén örömmel hallottuk, hogy néhány könyvtár — pl. a dorogi bányászkönyvtár — értékes könyvei már nem porosodnak a könyvszekrényekben, hanem közkezen forgognak. Biztatóan hatott, hogy könyvtárunk havonta 3600 kötetes forgalmat bonyolít le. Ime, lehet jó eredményt elérni üzemi területen is a hálózat helyes megszervezésével, hozzáértő, lelkes munkával! Az általános kép azonban, sajnos, még mindig az, hogy üzemi könyvtárainkban a könyvek százazrei hevernek olvasatlanul.

Közismert tény az is, hogy hazánkban olyan gyorsan terebélyesedik az olvasómozgalom, hogy az állami könyvtárhálózat nem képes kielégíteni az igényeket. A könyvtárak könyvhiánya már fékje a további fejlődésnek. Tehát nem szűk üzemi, vagy szakszervezeti, hanem országos feladat mielőbb életképessé tenni a szakszervezeti könyvtárakat. Ezt felismerve kell többet törődni üzemi bizottságainknak könyvtáraikkal, a megyei és járási könyvtáraknak pedig végre ténylegesen segíteni a területükhöz tartozó szakszervezeti könyvtárakat.

Felvetődik az az ellenvetés, hogy az üzemi könyvtárak állományának össze-

tétele rossz, nagyrészt használhatatlan könyvek hevernek itt, amelyekkel nem sokat nyer az olvasómozgalom. Ez, sajnos, igaz. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az az üzem, amely négy-öt év alatt tizezreket áldozott dolgozóink művelődésére, könyvbeszerzésre, ezt a jövőben is megteheti. Könyvkiadásunk egyre javul, ezért a régi könyvvállományt fel lehet frissíteni! Persze manapság ez nem egyszerű kérdés. A bányász-könyvtárosok beszámolóiból kitűnt, hogy aránytalanul nagy a különbség az egyes könyvtárak évi fejlesztése között. Komlón pl. a kultúrotthon 1956-ban 30 000 forintot fordít a könyvtár könyvvállományának gyarapítására. Ez körülbelül megfelel az ottani igényeknek. A hasonló nagyságú Tatabányán már csak 14 000 forintért vásárolnak új könyveket. De vannak kisebb üzemek, amelyek ennél aránylag többet költenek könyvtárra. (Pl. az említett Pécsújhegyen.)

Nyilvánvaló, hogy mindenütt megvan a lehetőség a jelentős könyvtárfejlesztésre. Az üzemek éveikig szépen támogatták is könyvtárukat, a könyvtár azonban nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. Most a könyvtárosoknak foggal és körömmel kell küzdeniök minden fillérért. Az üzemek kulturális célokra biztosított keretének helyi elosztásánál van a hiba, mert háttérbe szorul a könyvtár. Sok helyen megfeledeznek arról, hogy a kultúrnevelési munkának nem mellékes területe az olvasómozgalom, hogy az üzemi kultúrotthonnak több ezer dolgozó művelődését irányító központja a könyvtár.

2.

Az üzemeken kívülállók néha még azt is kétségbevonják, hogy az állami könyvtárak mellett szükség van az üzemi könyvtárakra is. Ennek az indokolatlan kétkedésnek — az üzemi könyvtárak jelenlegi hiányosságai mellett — az az oka, hogy nincsenek tisztázva a szakszervezeti könyvtárak speciális feladatai.

A szakszervezeti könyvtárhálózatok felépítése, formái különbözőek. Egyben azonban megegyeznek. Az üzemi könyvtárhálózatnak nagyobb területi jellegű központi könyvtárain kívül az egyes üzemrészeknél, aknáknál, munkásszállásokon sok, gyakran jelentős könyvvállománnyal rendelkező fiókkönyvtára van. Ebben az üzemi fiókkönyvtár-hálózatban rejlik a szakszervezeti könyvtárak ereje. Azt jelenti ez, hogy a könyvtár hatósugara kiterjed a teljes üzemekre, hogy a könyv eljut minden dolgozóhoz, hogy

ezzel a hálózattal újabb és újabb tömegeket tudunk bevonnani az olvasók népes táborába. Különösen jelentős a szakszervezeti könyvtárhálózatnak ez a szerepe új ipari városokban és jelentős iparral rendelkező megyeszékhelyeinken. A rendelkezésemre álló adatok vizsgálata alapján azonban arra a következtetésre kell jutnom, hogy ezekben a városokban a könyvtáraknak aránylag kevesebb olvasója van, mint a falvakban. 1955-ben pl. a sellyei járás lakosságának 16,9%-a, a villányi járás lakosságának 17%-a, a szigetvári járás lakosságának 19,6%-a volt szervezett olvasó. De vannak Baranyában olyan községek, ahol még szebb eredményekkel dicsekedhet a könyvtár. Sásdon pl. a falu lakosságának 26,9%-a könyvtári olvasó, Mecsekánádsdon pedig 31,6%-a. Ugyanakkor a 25 000 lakosú bányászvárosban, Komlón csak a lakosság 6%-a szervezett olvasó, Pécssett pedig ez az arány hozzávetőlegesen 10%. Mi az oka ennek a kétségtelenül egészségtelen jelenségnek. Talán munkásainkat kevésbé érdekli a könyv? Nem. Erre rácsafolnak az üzemi könyvterjesztés sikerei. Eltekintve egyéb tényezőktől, az az oka, hogy nincs meg a közvetlen kapcsolatot a munkások és a könyvtár között. A falvakban a könyvtár népszerűsítésében nagyobb szerepe van az élő szónak, a személyes ismeretségnek, mint városainkban. A könyvtár könnyen hozzáférhető. Ezzel szemben a városi állami könyvtár, még ha kerületenként fiókkönyvtárakat létesít is, nem tud ennyire közeljutni a dolgozókhöz az élő szó, az ismeretség erejével. Éppen ezért van szükség itt az üzemi könyvtárakra, amelyek jól kiépített fiókhálózatukkal, társadalmi munkás segítőtársaik által a munkahelyig viszik el a könyveket. Nálunk, Komlón pl. igen jelentős szerepet töltenek be a bányászszállások fiókkönyvtárai, az új, toborzott munkások nevelésében. Az új dolgozók itt-tartózkodásuk első napjaiban felkeresik a könyvtárat, sokan közülük azóta a nagyobb választékú központi könyvtár olvasói lettek. A nagy, 400 személyes szálláson a téli hónapokban a dolgozók 25%-a lett könyvtári olvasó. Az egyedülálló, családjától távol élő fiatal munkás életét teszi gazdagabbá, otthonosabbá a lakóhelyén levő könyvtár. Ezek a lehetőségek még távolról sincsenek kihasználva. Ha mindent figyelembe véve komolyan hozzáfogunk a szakszervezeti könyvtárhálózatok kiépítéséhez, munkájuk megjavításához, munkásosztályunk sokkal nagyobb arányban fogja felhasználni a könyvtárak nyújtotta gazdag lehetőségeket és a városokban is egészségesen terjed az olvasómozgalom.

3.

A szakszervezeti könyvtáraknál néhol bizonyos idegenkedés mutatkozik a szálláshelyig, műhelyekig elnyúló fiókhálózat kiépítése ellen. Kényelmesebb és a könyvvállomány védelme szempontjából biztonságosabb, ha csak a központban, mondjuk a kultúrotthonban helyezünk el egy központi könyvtárat. Ez az idegenkedés onnan is ered, hogy az egyes üzemszervek évekig önálló könyvtárral rendelkeztek, önállóan szervezték meg, nem volt lehetőségük a könyvcserére. Ezeket a kis könyvtárakat senki sem irányította. Nem tudtak lépést tartani a könyvkiadással és irányítási híján nem is végeztek igazi könyvtári tevékenységet. Ezeknek az apró könyvtáraknak az összevonásából születtek meg a trösztök szakszervezeti könyvtárhálózatai, a központban főhivatású könyvtárossal. Több helyen központi a szervezés és a feldolgozás is. Természetesen jól meg kell fontolni, hogy hova érdemes fiókkönyvtárat telepíteni, de a fiókkönyvtárrendszerrel, a szakszervezeti könyvtárak sajátos előnyéről nem lehet lemondanunk. Az erős központi könyvtár, a központi szervezés, a mozgékony könyvcserlehetőség és a központi könyvtár szakmai segítsége a fiókkönyvtárak könyvtárosainak biztosíték arra, hogy ezek jól fognak működni.

4.

A bányász-könyvtárosok országos tapasztalatcseréje csak kezdeti lépés volt a szakszervezethez tartozó könyvtárak egységes központi irányítása terén. A megbeszélés főleg tájékozódó jellegű volt, ahol a könyvtárosok beszámolóí során képet kaptunk a könyvtárak helyzetéről. Világossá vált az is, hogy a jelenlegi módszerekkel nem lehet egységesen, központilag irányítani a szakszervezet könyvtárait. A bányászszakszervezet kultúrosztálya nem lehet hivatott arra, hogy könyvtári szakszempontból irányítson. A feladatot csak olyan könyvtár tudja elvégezni, ahol kikristályosodnak a bányászszakszervezetek könyvtárainak tapasztalatai. Ennek a szakmai irányításnak hiánya akadályozza jelenleg könyvtáraink fejlődését. Jelenleg egy-egy tröszt könyvtárai sem alkotnak mindenütt egységes könyvtári hálózatot, hiányzik ez a nógrádi szénmedencében és a pécsi trösztnél is. A szakmai irányítás most kizárólag a megyei könyvtárakra van bízva, ezek azonban csak legfeljebb alkalomszerűen foglalkoznak a szakszervezeti könyvtárakkal, ha ezt a segítséget a könyvtárak igénylik. Nyilvánvaló, hogy ilyen esetle-

gességre nem lehet bízni az üzemi könyvtárak ügyét.

Az új könyvtárügyi törvény ezen a helyzeten kíván változtatni, amikor kimondja, hogy a szakszervezeti könyvtári hálózatok központjai az egyes szakszervezeti központok könyvtárai, vagy valamely központi fekvésű nagyüzem könyvtára. Ugyanakkor előírja a megyei könyvtáraknak, hogy szakmai, módszertani segítséget nyújtsanak a területükön működő üzemi könyvtáraknak.

Sajnos, a bányászszakszervezet még nem mérlegelte eléggé a hálózati központ kialakításának lehetőségeit. A tapasztalatsere vitái erre vonatkozólag nyitva maradtak. Az adott lehetőségek közül szerintem az lenne leginkább kedvező, ha a tatabányai könyvtárat bízánk meg a hálózati központ feladataival. A Minisztertanács határozata meghatározza a központi könyvtár feladatait. Felmerülhet azonban a kérdés, hogyan tudná egy ilyen könyvtár irányítani a 2—300 kilométerre fekvő könyvtárakat? Nem tudna-e jobban segíteni a megyei könyvtár, amely területileg közelebb fekszik a szakszervezeti könyvtárakhoz.

Szükség van a szakszervezeti központi könyvtárra is és a megyei könyvtárak segítségére is. A szakszervezeti központi könyvtárnak elsősorban a könyvtárak fejlesztésének ügyét kellene kézbevenni. El kell érnie, hogy arányosan fejlesszék az egyes könyvtárakat és a költségvetési keretet szakszerűen használják fel. A központi könyvtárnak főleg azokat a módszertani kérdéseket kell kidolgoznia, amelyek a bányászkönyvtárak sajátos problémái. Ilyen bőven akad. Nyitott kérdés pl. még, hogy milyen módszerekkel biztosítsuk hatáson a fiókkönyvtárak állományvédelmét. Hogyan irányítsa a tröszt könyvtára az üzemrészek fiókkönyvtárait, hogyan oldjuk meg a

központosítást szétszórt nagy üzemegységek esetében. El kell terjeszteni az üzemi könyvtári propaganda tapasztalatait, a műszaki könyvtárakkal való kapcsolat jó módszereit. Helyes lenne, ha a központi könyvtár tájékoztató híradót adna ki stb. Mindezek olyan kérdések, amelyeket egy megyei könyvtár nem tudna megoldani. A megyei könyvtáraknak ellenben olyan kérdésekben kellene segítséget nyújtaniuk, mint a társadalmi munkás könyvtárosok szakmai képzése, a hivatásos könyvtárosok továbbképzése. A megyei könyvtár tudná módszertanilag irányítani az időszerű könyvtári feladatok végrehajtását, pl. egy-egy könyvhét, évforduló megszervezését. Fontos feladata lenne a modern könyvtári technika meghonosítása a szakszervezeti könyvtárakban, hiszen itt még sok gyakorlatlan könyvtáros dolgozik, akinek a napi munkában felmerülő kérdéseire közvetlenül tudna segíteni a legközelebbi állami könyvtár. Megyei alapon kellene összehangolni az állami és a szakszervezeti könyvtárak munkáját. Helyes lenne, ha a trösztök központi könyvtárvezetőit a járási könyvtárvezetőkkel együtt meghívnák minden olyan értekezletre, ahol a munkájukhoz tartozó kérdésekről van szó. Talán túlzottnak látszik ez a kettős szakmai irányítás, de jelenleg szükség van erre a munkóra, hiszen könyvtáraink fiatalok, nagyrészüket a közelmúltban szervezték, vagy csak a jövőben szervezik újjá.

Ezeket a kérdéseket persze még meg kell vitatni. Csupán azért kerültek itt papírra, mert a budapesti tanácskozáson nem kaptak jelentőségüknek megfelelő helyet. Azt hiszem, hogy eredményes könyvtári munkáról, az olvasómozgalom kiszélesítéséről addig nem beszélhetünk, amíg ezt szervezetiesleg nem alapozzuk meg.

Szentpáli Pál,

a komlói Szénbányászati Tröszt
»Május 1« kultúrothonának
könyvtárosa

KITÜNTETÉSEK

A népművelési miniszter „A SZOCIALISTA KULTÚRAERT-KITÜNTETŐ” felvényt adományozta az alábbiaknak: Katona Klára osztályvezető, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Nagy Borbála csoportvezető, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; Uitz Pálné Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár.

„KIVÁLÓ DOLGOZÓ” jelvényt kapott: Ferencz Rudolf könyvtárvezető h., Nógrád Megyei Könyvtár.

„MINISZTERI DICSERŐ OKLEVEL”-et kapott: Adonyi János raktárkezelő, Kárpáti Pál

postás, *Sülvetek Sándor* könyvkötő, *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár.*

□

A Magyarországi Német Dolgozók Kulturális Szövetsége „Weltall, Erde, Mensch” címmel kiállítási anyagot küldött a szombathelyi Megyei Könyvtár Berzsényi Dániel Irodalmi Körének. A kiállítás tájékoztató szövegét magyarra is lefordítják és a száz képből álló anyagot kétnyelvű magyar szóveggel először Kőszegen, majd a nemzetiségi községekben bemutatják. (T. J.)

Titograd könyvesboltjainak Nagy részében nem megfelelően kezelik a könyveket, a beszerzések nem történnek elég körültekintően. Így történetesen meg, hogy a Kultura könyvesbolt raktárában kb 3 millió dínár értékű könyv kallódik. A könyvtárak sem tudnak beletűk vásárolni, ugyanis az idén kevés a keretük. A hibák kijavítására és a közönség jobb ellátása érdekében a tanács a kiváló társadalmi és kulturális munkát végző elvtársakból bizottságot szervezett, amely segíti és ellenőrzi majd a könyvesboltok munkáját. (Borba)